

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזרניץ שליט"א
(רצוא הרצון
פרשת תולדות תשפ"ד
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון ז'
תולדות תשפ"ד

ויעתר יצחק – ותלך לדרוש

המתפלל בעד הביתו ♦ עתירת צדיק ♦ לדרוש את ההבט

א. ויעתר יצחק לנוכח אשתו

תולדות יצחק

רגילים הם צדיקי ישראל להעתיך בתפילה לפני ה', והקדוש ברוך הוא חושק בתפילתם, מאזין תחנוניהם ומקבל תפילותיהם באהבה וברצון, ומקיים כל בקשותיהם. מעלה זו - סגולה וירושה היא להם מאבותיהם, אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שתיקנו את תפילות היום ועמדו בתפילה לפני ה' כל ימיהם, עד שנעשו מרכבה לשכינה ודבוקים בה בתכלית.

פרשתנו פרשת תולדות כשמה כן היא, ועוסקת כולה בתולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה. בראשית הפרשה עדיין לא נפקדו יצחק ורבקה בפרי בטן, והם עמדו להתפלל לה' על כך, כלשון הכתוב (בראשית כה כ-כא) "וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה בַת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֹן אָרָם אַחֹת לְבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לַה' לֵבְנָח אֶשְׁתּוֹ כִּי יִקְרָהּ הוּא וַיַּעֲתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ".

והנה, נענה הקדוש ברוך הוא לתפילת יצחק ורבקה, ושלח להם הריון. אולם גם עתה נצרכו לישועת ה', ככתוב (פסוק כב) "וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי וַתֵּלֶךְ לְדַרְשׁ אֶת ה'".

תפילה וזרישה

אם נדקדק בלשון הכתובים, נמצא חילוק בין שני העניינים. בתחילה כשהיתה רבקה עקרה עמד יצחק והתפלל לנוכח אשתו - זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (רש"י). ולא די בכך אלא שהעתיך יצחק בתפילה - לשון הפצרה ופיוס בריבוי תפילה, עד שכביכול התפתה ה' ונעתר לתפילתו. ואמנם, דווקא לתפילתו שמע ה' ולא לתפילת רבקה, כי אין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, לכן נעתר ה' לו - ולא לה (רש"י) שם, ומקורו מיבמות (סד).

מאידך, לאחר שכבר נפקדה רבקה בפרי בטן, אלא שהבנים התרצצו בקרבה וגבר צער ההריון - שוב לא מצינו בה שעמדה בתפילה, אלא שהלכה לדרוש את ה', שלכאורה אין זו תפילה אלא בקשת נבואה. וכפי שפירשו חז"ל מהי רציצה זו (ראה רש"י על אתר), ושהלכה רבקה לבית מדרשו של שם לברר שאלותיה.

סדר תפילותינו

יש להבין את סדר תפילתם של יצחק ורבקה, מפני מה נעמדו כל אחד בזויות אחרת, ומהו המכוון בזה? וכן מהו שנאמר 'לנוכח אשתו', ולא 'לנוכח רבקה', וכי אין אנו יודעים שרבקה היא אשתו?
ובפרט יש להבין מה שאמרו חז"ל כי היתה תפילת יצחק עדיפה על פני תפילת רבקה, מפני שהיה צדיק

בן צדיק - בן אברהם ושרה. הלא רבקה אימנו צדקת גמורה היתה, כשושנה בין החוחים, וכפי שכתב רש"י כאן על הכתוב 'בת בתואל מפקדן ארם אחות לבן': "וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפקדן ארם? אלא להגיד שבחה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם". אמור מעתה, כי לפי השכל והיושר ראויה היא דווקא רבקה שתישמע תפילתה, בזכות שעמדה על צדקתה במסירות נפש, ומדוע לא נענתה היא תחילה?

מדוע הלכה רבקה אל בית מדרשו של שם?

והנה כאמור, לאחר מכן התעוררה לה רבקה שאלה על אודות הבנים המתרצצים בקרבה. וכפי שאמרו חז"ל כי כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר היה יעקב רץ ומפרסס לצאת, ובהיותה עוברת על פתחי עבודה זרה - עשו מפרסס לצאת (ראה רש"י כאן, ומקורו מבראשית רבה טג ו). בדברים אלו משמע שהיתה רבקה יודעת ששני עוברים בבטנה, אלא שלא היתה מבינה מה טיבם. ויש מפרשים כי סבורה היתה בתחילה שרק אחד בבטנה, ולא הבינה את פשר ההתרצצות היתירה. אך לפי כל הפירושים קשה, מפני מה הניחה עתה רבקה את אומנות התפילה שהיתה בידה קודם שנפקדה, והלכה לדרוש את ה' שיגיד לה מה היא בסופה, לשמוע דברי נבואה ורוח הקודש מפי שם, ומדוע לא עסקה בתפילה?

ואולי יש לומר כי באמת ביקשה רבקה להתפלל, אלא שלא ידעה מה נוסח התפילה הנצרך כאן, כי עצם הצרה לא היתה ברורה, ולכן ביקשה לדרוש את ה' כדי לדעת על מה תתפלל.

ואכן, לא נזכרה תוחלתה של רבקה לקבל דבר נבואה מאת ה', ונענתה מן השמים כך (פסוק כג): "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גֹיִם בְּבֶטְנְךָ וְשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּנִּי יִפְרְדוּ וְלָאִם מִלְאָם יִצְמַךְ וְרַב יִעֲבֹד צְעִיר". שני בנים אלו - זה לעומת זה הם עומדים, כשזה עולה - זה יורד, וכל ימי חייו צריך כל אדם לעמוד מול יצרו הרע, העומד כנגדו להילחם בו עוד מהיותו בבטן אמו, וכפי שעמד יעקב מול עשו. ומעתה ידעה רבקה מה תפילה תתפלל.

אך עדיין יש להבין, אחר שכבר הכריעה רבקה כי צריכה היא לשאול נבואה כדי שתדע על מה להתפלל, מדוע הלכה דווקא אל בית מדרשו של שם? וכי לא יכלה לשאול את יצחק אבינו, שהיה נביא גם הוא? וכי תעלה על דעתך שבית מדרשו של יצחק לא היה חשוב כבית מדרשו של שם?

וביותר, כי בהמשך הפרשה רואים אנו כי לא זו בלבד שיכלה לשאול את יצחק, אלא שרבקה עצמה נביאה היתה. וכמו שנאמר (בראשית כז מב) "וַיִּצַד לְרַבְּקָה אֶת-דְּבָרֵי עֵשׂוּ בְּנֵה הַגְּדָל", ופירש רש"י בשם מדרש (בראשית רבה טז ט): "ברוח הקודש הוגד לה מה שעשוי מהרהר בלבבו". עוד אמרו במדרש תנחומא (כו, י) על

הפסוק (שם כז ה) "וְרַבְּקָה שָׁמְעַת בְּדָבַר יִצְחָק אֶל עֵשׂוּ בְּנוֹ", "בשעה ששלח יצחק את עשו לצוד ציד שיאכילנו, נאמר לרבקה ברוח הקודש, שנאמר: ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו". וכן פירש רבינו האור החיים הקדוש שם את פשר דיבור לשון הכתוב בלשון הווה - 'שומעת', ולא 'שמעה' וכדומה, וז"ל: "מדוע הכתוב כי רבקה נביאה היתה, ושומעת תמיד בדברי יצחק וגו', הגם שלא ידבר בפניה, והבן. ולזה אמר 'ורבקה שומעת בדבר' וגו', ולא אמר 'ותשמע רבקה' וגו', ולא אמר 'היתה שומעת' וגו'". ומעתה יש להבין, מדוע הוצרכה רבקה לשאול אחרים, ולא ידעה בעצמה מה מצבה?

ועוד יש להבין, מה ביקשה רבקה בשאלתה? מה לה לחקור אחר דרכי ה' כאשר פקדוה יסורים בצער ההריון, עד שהוצרכה לשאול נבואה על כך?

תפילת יצחק - רק על רבקה!

והנה, בזוהר הקדוש (ח"א קלז). אמרו, כי טעם תפילת יצחק 'לנוכח אשתו', הוא מפני שידע יצחק כי הוא עצמו אינו עקר, אלא 'כי עקרה היא' - רק רבקה היתה עקרה, ולא יצחק. וראה יצחק ברוח הקודש כי עתיד לצאת ממנו יעקב, אשר ממנו יולדו שנים עשר שבטים. אלא שלא ידע אם מרבקה יהיו, או שמא מאשה אחרת. ומשום כך עמד והתפלל 'לנוכח אשתו' - על אשתו רבקה, שיהיו השבטים הקדושים יוצאים ממנה דווקא. והמתין יצחק עשרים שנה מיום שנשא את רבקה, עד שהבין כי הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילת הצדיקים, כי בתפילתם נותנים כח למעלה ומתקנים את העולמות, ועל ידי זה יורד שפע לעולם.

על פי זה מיישב הזוהר הקדוש את לשון הכתוב שדייקנו למעלה, שאמר 'לנוכח אשתו' ולא 'לנוכח רבקה'. כי אם היה נאמר 'לנוכח רבקה', היה משמע כי תפילתו על רבקה היא, שתזכה לבנים. אולם באמת עיקר התפילה היתה שבנים אלו שנודע לו כבר שיוולדו ממנו, יולדו לה מחמת שהיא 'אשתו', לכן אמר 'לנוכח אשתו'.

מדוע היתה רבקה עקרה?

בסיבת עקרותה של רבקה נאמרו כמה טעמים. ורבינו האור החיים הקדוש כתב לפרש בזה את לשון הכתוב "בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה בַת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֹן אָרָם אַחֹת לְבֶן הָאֲרָמִי", וכי לא ידענו שהיתה רבקה אחות לבן הארמי? וביאר על פי מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה ט יג) על הפסוק (בראשית כד ס) "וַיִּבְרְכוּ אֶת רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנָה אַתְּ הִי לְאֵלֶיךָ רַבְּבָה", וז"ל: "רבי ברכיה ור' לוי בשם ר' חמא בר חנינה, מפני מה לא נפקדה רבקה עד שנתפלל עליה יצחק, שלא יהיו עובדי כוכבים אומרים תפלתנו עשתה פירות, אלא 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו'". ולפי זה מבאר רבינו, כי נכתב בפסוק

גדולה צדקת האשה יותר מן האיש

והנה, בדומה למה שמצינו כאן כי גדולה מעלת האשה במתן צדקה יותר ממעלת האיש, משום שהנאתה קרובה - מצינו מעשה אחר **במוסכת כתובות** (ז:ז) בדומה לזה, על האמורא מר עוקבא, שהיה רגיל לפרנס עני אחד בסתר, ופעם אחת ביקש העני לראות מיהו המיטיב עמו ורדף אחריו לראותו, והתחבא מר עוקבא יחד עם אשתו בתוך תנור לוהט. הרגיש מר עוקבא כי כפות רגליו נכוות. אמרה לו אשתו שיניח כפות רגליו על כפות רגליה, כי היא אינה נכווית. חלשה דעתו, מפני מה זוכה היא לנס כזה ולא הוא. אמרה לו: "אני נמצאת בבית וההנאה של העני קרובה, כי כשכא עני נותנת אני לו פת לחם ובשר ומלח, ואתה שנותן ממון צריך הוא לטרוח, ולכן זכיתי לנס כזה, אך אין זה פגם במעשיך".

מדוע לא קדמה תפילת רבקה להתקבל כשאר תפילות הנשים?

הנה מבואר כאן בשני מעשים אלו - הן של אבא חלקיה והן של מר עוקבא - כי קדמה תפילת האשה להתקבל קודם תפילת האיש, משום מעלתה במתן צדקה. ולפי זה מתחזקת שאלתנו כאן על תפילת יצחק ורבקה, מדוע קדמה תפילת יצחק להתקבל? ואמנם, כאן היתה תפילת רבקה תפילת צדיק בן רשע כדברי חז"ל, ולא היתה לה זכות אבות, אך עדיין יש להבין מפני מה חמור עיניו זה כל כך, עד שגובר הוא על כח תפילתה של האשה בזכות מעשיה הטובים? הלא בהיות האשה מנסת אורחים ונותנת להם לחם ובשר שקרובה הנאתם, ובצירוף מה שעזבה רבקה את

שהיתה רבקה אחות לבן, כהקדמה לאומרו 'כי עקרה היא', וללמד מפני מה היתה עקרה, מפאת היותה אחות לבן שביקר אותה וגרם לה לתקלה ומכשול עד שהתפלל יצחק עליה, כדי שלא יראה אותו רשע כי מברכתו נעשה מעשה טוב.

כח תפילת הצדיקים

הנה, גם מכאן ראינו את עוצם כח התפילה שיש לכל אדם, ובפרט בתפילת צדיק בן צדיק - תפילת הצדיקים שאינה שבה ריקם, וכל אלו יסודות גדולים בהשקפת היהדות, ללכת לדרוש את ה' מפי הצדיקים, וכח הישועה שיכולים הם להשפיע בתפילתם. ועל כן ראוי לנו להתבונן בדבר זה לעומקו, וללמוד הימנו את הדרך הראויה לנו בעבודת ה', היאך יש להתפלל, ומה היא הדרך לדרוש את ה'.

נביא בזה שני מעשים נפלאים על שני צדיקים נפלאים מתקופת התנאים - סב ונכדו, שחז"ל הקדושים משבחים ומפארים את גודל צדקתם ומספרים עליהם מעשים נשגבים. הסב הוא חוני המעגל, ונכדו הוא אבא חלקיה.

מעשה חוני המעגל ידוע הוא לכל, שביקש על ירדת גשמים לישראל עד שנענה, ונביאו להלן. אולם מבקשים אנו לפתוח קודם במעשה הנכד, אבא חלקיה, אשר גם מאיתו ביקשו החכמים להתפלל על ישראל בעת עצירת גשמים, והמפליא בסיפורו הוא, כי גם שם נמצאה הנהגה זו כמתואר בפרשתנו, שעמדו הוא ואשתו בתפילה זה בזית זו וזו בזית אחרת. ובה נוכל לעמוד על אופן הנהגת התפילה בדרך זו, ולברר את החילוקים שנמצא בין זה לזה, ופשר הדבר, ולפי זה נוכל לבאר את ההבדל שבין תפילת יצחק לתפילת רבקה.

ב. תפילת אבא חלקיה ואשתו

תפילת אבא חלקיה על הגשמים

הגמרא (תענית כג.) מספרת, שכל אימת שהיה העולם נצרך לגשם, היו החכמים שולחים לאבא חלקיה, נכדו של חוני המעגל, שיתפלל על הגשמים, ואכן היו יורדים גשמים. ומתארת הגמרא באריכות את אחת הפעמים שבה נשלחו אליו זוג תלמידי חכמים, לבקשו על התפילה.

לאחר כמה עינינים מופלאים שעשה בפניהם, פנה אבא חלקיה לאשתו ואמר לה: אני יודע שהחכמים באו כדי שנתפלל על המטר. הבה נעלה לגג ונבקש רחמים. אפשר שיתרצה הקדוש ברוך הוא ויבוא גשם, וכך לא נחזיק לעצמנו טובה. וכך עשו. עלו לגג, נעמד הוא בזית אחת והיא בזית אחרת, והתפללו. או אז עלו ענני הגשם, והתקרבו אל הצד שבו עמדה האשה. כשירד מן הגג, פנה אל החכמים ושאלם: לשם מה באתם? אמרו לו, שלחו אותנו לבקש שתתפלל על הגשמים. ענה להם, ברוך המקום שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה. מבאר ב'עולת אהרן', שלא היה בזה שקר חלילה, כי היתה כוונתו להודיע להם שהגשמים ירדו בזכות אשתו ולא בזכותו, וראיה לדבר שהעננים באו מהזית בה היא עמדה בתפילה.

תמימת החכמים ותשובתם

אמרו לו החכמים: אנו יודעים שהגשם בא בזכותך. עתה מבקשים אנו שתואיל להסביר לנו את הנהגותיך השונות, ופירטו לפנינו את תמימותיהם על שלל הנהגותיו.

השיב להם אבא חלקיהו על הכל דבר דבור על אופניו, ובה ניכרה לפניהם חכמתו הרבה. ועל כך שהעננים באו מצד אשתו והיא קדמה להיענות, נתן אבא חלקיה שני טעמים: האחד, שהיא נמצאת בבית ונותנת לעניים לחם, שהנאתו קרובה, אבל הוא נותן לעני פרוטה ולעני טרוח ולקנות. והשני, שהוא היה מתפלל על בריונים שהיו בשכונה שימותו, והיא התפללה עליהם שישבו בתשובה.

לו תלמידיו, רבי, ראינוך ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא להתיר שבועתך. אמר, לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף, עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית. ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג. אמרו לו תלמידיו, רבי, ראינוך ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם. אמר לפניו, לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה. ירדו כתיקנן, עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים. אמרו לו, רבי, כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם. אמר להם, כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה. אף על פי כן, הביאו לי פר הודאה. הביאו לו פר הודאה. סמך שתי ידי עליו, ואמר לפניו, רבוננו של עולם! עמך ישראל שהוצאת ממצרים אינך יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות, כעסת עליהם - אינך יכולין לעמוד, השפעת עליהם טובה - אינך יכולין לעמוד, יהי רצון מלפניך שיתפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם. מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים, וזרחה החמה, ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטריות. שלח לו שמעון בן שטח, אלמלא חוני אתה - גוזרני עליך נידוי. שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך? אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ואומר לו, אבא, הוליכני לרחצני בחמין, שטפני בצונן, תן לי אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים - ונותן לו. ועליך הכתוב אמר 'ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך'."

ביטחון בקבלת התפילה

נבוא עתה לדון בדברי הגמרא. בתחילה מספרת הברייתא כי מעשה זה היה בסוף חודש אדר. ובנקודה זו נוסף פרט אחד במשנה שלא נזכר בברייתא, שאמר להם חוני לישראל שיכניס לבתיהם את תנורי הפסח כדי שלא יתקלקלו. והטעם, כי בזמן זה כבר החלו ישראל להכין עצמם לחג הפסח, ולצליית כשר קרבן הפסח וצרכו להם תנורי חרס, על כן ברוב בטחוננו בה' יתברך שישמע אל תפילתו ויוריד גשמים לישראל - הזהירים חוני המעגל להכניס תנוריהם אל הבתים.

אולם בירושלמי (תענית פרק ג הלכה ט) ראו בזה חז"ל חסרון עונה, שעשה חוני עצמו כמי שבטוח שתתקבל תפילתו. ותלו בזה את טעם הדבר שבתחילה ביקש חוני ולא נענה, ועל כן הוצרך לעוג עוגה ולהתפלל בתוכה.

ובאמת, זהו שאמר עליו לאחר מכן שמעון בן שטח, שתפילתו היא כבן המתחטא לפני אביו ומקבל כל מה שרצאה, ובטוח הוא כי תפילתו יענו. וכך זה נמצא לאחר מכן בנכדו אבא חלקיה, שכל כך בטוח היה כי תתקבל תפילתו על הגשמים, עד שביקש מאשתו כי יעלו לגג להתפלל עוד קודם בקשת החכמים, כדי שלא יחזיק טובה לעצמו.

ובדומה לזה מצינו גם ברבי חנינא בן דוסא, שבטוח היה בקבלת תפילתו, ויודע היה לומר אימתי נענה (ראה תענית כד.; ברכות לד.).

אם כן, כאשר ראה חוני המעגל כי לא נענתה תפילתו, על אף שרגיל היה כי בכל עת הוא נענה, עמד ועג עוגה - צייר צורה עגולה בארץ, ועמד בתוכה.

כנס חוני המעגל אל העוגה שיצר בקוקו, והזכיר לפני ה' כי נחשב הוא בקרב בני ישראל כבן בית אצל המקום, שיוצא ונכנס מתי שרוצה, ושבע בשמו הגדול שלא יצא עד שייענה וירדו להם גשמים לישראל.

הקטרונו שנתעורר

אמנם, גם אחר כל זאת לא תמה תפילת חוני המעגל; כי בתחילה אמנם נענה וירדו טיפות של גשם, ועל זה אמרו לו תלמידיו, רבי, ראינוך ולא נמות' - כלומר, מבקשים אנו שישנכה להמישך לראותך, ולא נמות ברעך, כי אין די בגשמים אלו, ונראה שלא באו אלא להתיר לך לצאת מן העוגה, ולא כגשמי ברכה. ולאחר מכן כשהוסיף להתפלל ירדו גשמי זעף, שכל טיפה

יצחק והקריב קרבן, כדברי הזוהר הקדוש.

אל תחזיק מזבה לעצמך - אלא בקש מזבת רעך

וכתב הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זיע"א (בספרו אור יצחק) לפרש טעם מה שבחר יצחק בקרבן עולה דווקא, כי בא יצחק להורות בזה שאינו מחזיק שום טובה לעצמו, ומכיר ויודע כי הכל מאת ה' יתברך, ומתוך הרגשה זו בא וביקש מאת ה' כי יפקדו בבנים מרבקה אשתו.

ופירש שם מאמר חז"ל (בבא קמא צב.) "כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה". כוונת הדברים היא כי כל המתפלל על חבירו ראוי הוא שירגיש בעצמו כמי שהוא עצמו צריך לאותו דבר - לישועת חבירו, בהרגישו בגופו את צער זולתו, ומכיון שצריך הוא לישועה בדבר זה - בוודאי תתקבל תפילתו, כי הולך הוא בדרכי הקדוש ברוך הוא.

זהו שנהג יצחק בשעת תפילתו על רבקה, שהקריב פר עולה ומסר כולו לשמים, והתפלל 'לנוכח אשתו' כאומר: "אני עצמי איני צריך לכלום, אלא שאשתי רבקה צריכה לישועה בהיותה חשוכת בנים, ומבקש אני את טובתה בלבד". זו היא תפילת האדם שאינו מתפלל להנאתו כלל, אלא רק על צורכו של חבירו - הנעשה לצורך עצמו.

על פי הדברים האלה מפרש הרה"ק מראדוויל זיע"א את דברי רש"י "ויעתרו לו - לו ולא לה, אינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע" - שלא כפי המשמעות הפשוטה, אלא כך היא כוונת הדברים; אינו דומה תפילת צדיק - הוא יצחק - שזכה לבן צדיק, לתפילת צדיק - היא רבקה, שהגיע אליה בן רשע. כי מתפילת יצחק שהיתה בלי שום פניות אלא רק לנוכח אשתו - נולד יעקב אבינו, אך מתפילת רבקה שלפום דרגתה התפללה על בנים בעבורה - נולד עשו הרשע.

מהיכן הוא שורש עשו הרשע?

ובאמת מצינו לרבים מרבותינו שדנו בענין זה, מהיכן הוא שורשו של עשו הרשע, האם מחמת רבקה ושורשה הרע בחרן או בגלל כח גבורת יצחק. ובספר 'עץ הדעת טוב' (פרשת תולדות) כתב שהולדת עשו הרשע היתה מצד רבקה שהיתה בת רשעים, ולא מצד יצחק.

הכרת הצדיקים כי הכל לטובה

והנה אמרו חז"ל (ברכות ז.) על אודות השאלה הידועה בדבר הנהגת ה' בבריאה, שמצינו צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, כי שאלו זו שאלו משה מלפני הקדוש ברוך הוא בבקשו ממנו ויתברך (שמות לג יג) "הודעני נא את דרךך", והשיב לו כי "צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע".

ובפשטות הכוונה, כי צדיק שהוא בנו של צדיק - הוא הזוכה לראות טוב גם בעולם הזה, וכן להיפך. אמנם הרה"ק מראדוויל מפרש באופן אחר, שיש שני אופנים שמהם שאלו היסורים באהבה: האחד, שהוא שומח ומאמין שזה עצמו הוא אדם טוב, ואינו רואה בעולם רע כלל, כדוגמת נחום איש גז ש'היה אומר על כל דבר גם זו לטובה (סנהדרין קח.); ולא היה רואה רע כלל. וכך היה מעשה אצלו, שגנבו ממנו תיבת אבנים טובות ושמו תחתיהם עפר, ואמר גם זו לטובה. וכאשר הגיע לקיסר להביא לו מתנה התברר שהעפר הופך לחיצים. נמצא, שהתברר אצלו שהרע עצמו הוא הטוב, כי המרגליות לא היו פועלות את אותה פעולה טובה שפעל העפר, שבתחילה היה נראה הרע. אולם האופן השני, הוא כאשר מצדיק את מעשי ה' בכל דבר, אף ברע, למרות שבעיניו הדבר נראה עדיין כרע. ובאופן זה אין הרע עצמו מתהפך לטוב. וזו היתה מדרגת רבי מאיר, שהיה אומר כל מה דעבדי רחמנא לטב עבידי, כי מחמת ירידת הדורות לא היה זה כמו נחום איש גז.

לשם ומכריז על אבידתו. אכן זו היתה סלע חזק מאוד, ועל כן שלחם לבדוק אם כבר מתחיל הוא להתפורר מחמת המים, ואם כן בוודאי הגשמים מזיקים וחזקים מדי ויש להתפלל על הפסקתם.

ובירושלמי (תענית פרק ג הלכה ט) מובא יותר מזה, שאמר להם "כשם שאי אפשר לאבן הזאת להימחות מן העולם, כך אי אפשר להתפלל על הגשמים שילכו להם". ויש להבין מהו המכונן במשל זה, ומדוע הביא דווקא את האבן כסימן על כך.

ונראה שבה בא לרמוז להם לעם בתוכחת נסתרת על ליבם שלהם שהיה כאבן, ואינו מתרכך עם כל מה שרואים הם לנגד עיניהם.

ד. תפילת יצחק ורבקה למזל הולדת עשיו

עטירת הקרבן

והנה אחר שפעל חוני המעגל בתפילתו, וראו העם כי הגשמים אינם פוסקים, וכבר ירדו כל צרכם ועלו כל העם להר הבית, עתה כבר לא אמר 'לא כך שאלתי', אלא השיבם כי מקובל בידו שאין מתפללים על רוב הטובה, וכאן נצרך כבר לפר הודאה כדי לבקש על כך. נמצא, שאחר הורדת השפע באמצעות העיגול, ישנה השלמה של הקרבת קרבן הודאה, כחלק מהתפילה, ועל ידה אין השפע מתפשט.

וכדי להבין את הענין, אנו שבים אל תפילת יצחק ורבקה אשר בה פתחנו, לקשר את תפילות הצדיקים

ננוס חוני המעגל אל העונה שיצר בקרקע, והזכיר לפני ה' כי נחשב הוא בקרב בני ישראל כבן בית אצל המקום, שיוצא ונכנס מתי שרוצה, ונשבע בשמו הגדול שלא יצא עד שיענה וירדו להם גשמים לישראל

ובקשותיהם בכל הדורות. כי באמת אמרו בזוהר הקדוש על הפסוק (בראשית כה כא) "וַיַּעֲתֶר יַצְחָק לְה' לֵאמֹר אֶשְׁתָּה" שלא היתה זו רק תפילה, אלא הקריב קרבן לפני ה', כמו שמצינו לשון עתה לגבי קרבן, שנאמר (יחזקאל ח יא) "ועתה ענו הקטורת", שפירושו ריבוי עשן הקרבן. והקרבן שהקריב יצחק היה קרבן עולה, כפי שיש ללמוד ממה שנאמר לגבי דוד כשהיתה מגיפה (שמואל ב' כד כה) "וַיָּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַה' וַיַּעַל עֹלֹת וּשְׁלָמִים וַיַּעֲתֶר ה' לְאַבְרָהָם וַתַּעֲצֵר הַמַּגֶּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל, הרי שעל ידי הקרבת עולות נעתר ה' לרצונו, ומזה יש ללמוד שגם כאן הקריב עולה ועל ידי זה נעתר לו ה'. וויעתר לו ה' יתפרש, שהקב"ה קיבל את קרבנו על ידי שיצאה אש מן השמים לאכול את הקרבן, ועל ידי זה קיבל ה' את תפילתו ונפקדה רבקה אשתו.

ואנו שחרב בית מקדשנו ואין לנו יכולים להקריב קרבנות, מוטל עלינו להתאמץ יותר ויותר בתפילותינו, ועל ידן יעתר לנו ה' יתברך.

והנה, קודם הולדת יעקב ועשו, היו יצחק ורבקה שרויים בפחד גדול על אודות תולדותיהם, האם כבר תולדות שלא כפי רצונם. ואמנם גם על חלקו של יצחק היה החשש, כי גם אחר מה שבייר אברהם היה עדיין חלק רע שהיה על יצחק לברר, וכמו שאמרו רבותינו המקובלים כי יצא עשו אדמוני - מפסולת הגבורה, החלק הרע שבה שלא היה ראוי לתולדות עם ישראל. אולם עיקר היראה היתה משום תולדות רבקה, שהיתה צדקת בת רשע, וחששו יצחק ורבקה פן יצא החלק הרע בבניה.

משום כך, היתה עיקר תפילת יצחק על אודות רבקה - לנוכח אשתו, ומלבד עצם התפילה על הבנים, עמד

וטיפה היתה כלוג, עד שרק לאחר מאמצים מרובים בתפילה ירדו גשמי ברכה.

מכל זה מבואר, כי אכן קטרוג גדול היה בשמים באותה שעה, ולא רצו להוריד גשמים לישראל, ובכל פעם נראה היה כי באו רק למלא את שאלתו של חוני המעגל, אך לא צמחה מהם טובה, אם מפני רזיפי הטיפין ואם משום מטרי הזעם, עד שנדמה היה כי באו לאבד את העולם ולא לגדל פירות ולהרוות פני תבל, וגם לאחר שירדו בנחת, לא פסקו, עד שעלו כל העם להר הבית מרוב הגשמים. ועל זאת התפלל חוני המעגל את תפילתו הידועה, כי עם ישראל אינם יכולים לעמוד ברוב טובה, כשם שאינם יכולים לעמוד ברוב פורענות.

הזירות מחילול השם

על כך בא שמעון בן שטח וטען, כי ראוי הוא חוני להיות מנוודה על מעשיו ועל דבריו, כי דין הוא ש'מנדין לכבוד רבו' - יש לנדות את הפוגע בכבוד רבו, ועל אחת כמה וכמה על כבוד ה' יתברך, שהטריח עליו חוני המעגל. כי הרי ניכר לכל שיש כאן גזירה מן השמים שלא להוריד גשם. ואילו היה הדבר כפי שהיה בזמן אליהו הנביא, שנשבע שלא ירדו גשמים, ואתה נשבעת שלא תצא עד שירדו - הלא אחת השבועות היתה בטלה!

וכוונת הדברים, כי טען שמעון בן שטח על הנהגתו של חוני המעגל, היאך נשבע לפני ה' כי לא יצא מן המעגל ששירטט עד שיענה מן השמים וירדו גשמים, הלא שמא גם עתה נתן הקדוש ברוך הוא את מפתח בגשמים ביד אחד מצדיקי הדור, כפי שנתן לאלהו, ואז יתכן שאתה לא היית פועל כרצונך, או שאותו צדיק לא היה פועל כרצונו, ויכל להיגרם חילול שם שמים.

מעלת חוני המעגל

אלא שסיים שמעון בן שטח ואמר, 'מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום', וגם בשעה שאינו ראוי לכך זוכה ומקבל מאת אביו כל מה שרצה, מחמת שיועד להעתיך ולבקש מלפניו. וכפי שירותו בן מבקש דבר והיפוכו - 'הוילכני לרוחצני בחמין, שוטפני בצונן' - כך מבקש חוני המעגל מאת הבורא יתברך שיריד גשמים לישראל, ויגדיל כמות הגשמים, ושוב יחלישם, עד שיהיו בדיוק כשיעור הרצוי. ועל כן קרא עליו מקרא שכתוב 'שמח אביך ואמך ותגל יולדתך', כי אביו שבשמים ואמו כנסת ישראל שמחים בו, ומחמת חשיבותו הגדולה בשמים אי אפשר לגזור עליו נידוי.

לאחר שעלה בדידו כי לא בקלות עלה לו לחוני המעגל לפעול עבור ירידת הגשמים, ונכל להבין את המשך דברי הגמרא שם, המביאה את מה ששלחו לו החכמים לאחר מעשה זה, וז"ל: "תנו רבנן, מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל, (איוב כב כח) 'ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור'. 'ותגזר אמר' - אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה. 'ועל דרכיך נגה אור' - דור שהיה אפל הארת בתפלתך, 'כי השפילו ותאמר גוה' - דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך, 'ושח עיני יושע' - דור ששח בעונו והשעתו בתפלתך, 'מלט אי נקי' - דור שלא היה נקי מלמטתו בתפלתך, 'ונמלט בבר כפיך' - מלמטתו במעשה ידיך הברורין".

תוכחת נסתרת ואהבה מנולה

מבואר כי קראו החכמים על דור זה 'דור אפל', הן מפני שהיה שרוי בחושך ובצער מחמת אי ירידת הגשמים, והן משום שהיו מעשיהם אפלים, ומשום כך נעצרו הגשמים.

והנה במשנה נזכר פרט נוסף שאינו נמצא בברייתא, כי בשעה ששמע חוני בקשה זו שלח את ישראל לצאת ולראות אם נמחתה אבן הטועין. יש הגורסים אבן הטוען, והיא אבן גדולה שהיתה בהר הבית, שכל מי שמצא אבידה או שנאבדה לו אבידה היה הולך

רבי מאיר ורבי עקיבא ושמועיה ואבטליון (ראה 'פרי עץ חיים' שער ראש חודש חנוכה ופורים פרק ג), וכח האבתו נתגלירו קדושים אלו.

וכתב הרה"ק בעל ה'ממדני מלך' מדז'קוב זיע"א (בן הרה"ק רבי מאיר בעל ה'אמרי נועם' מדז'קוב זיע"א), לפרש מה שאמרה רבקה 'למה זה אנכי' כשהלכה לדרוש את ה', כי יעקב היה מצד רבקה ועשו מצד יצחק, משום מעט זוהמה שנוותר מתרח ולא נתפרדה לצאת בישמעאל, [ושלא כדברי ה'עץ הדעת טוב' שהבאנו למעלה שכתב היפך מזה], ועל כן אהב יצחק את עשו ורבקה אוהבת את יעקב, כי כל אחד מהם אהב את היוצא משורשו. ומשום כך התפלל יצחק בעד רבקה ורבקה התפללה בעד יצחק, כי תפילה עושה מחצה, ובהיותם חפצים לזכות לשלימות התיקון רצו שתתקבל כל תפילתם, לכן התפלל כל אחד מהם גם בעד השני. וממילא יוצא כי יצחק התפלל על רבקה שיצא ממנה יעקב השייך לשורשה, ואילו רבקה התפללה על יצחק שיצא עשו הבא משורשו.

אמנם עתה כאשר עברה רבקה על פתחי עבודה זרה והיה עשו מפרסם לצאת, התחרטה רבקה על תפילתה ובקשתה בעבור יצחק, כי הבינה עתה כי מחמת תפילה זו עומד להיוולד עשו, ואם כן 'למה זה אנכי' מבקשת על הריון כזה שיוולד ממנו רשע.

אך על טענה זו השיב לה שם בן נח ברוח הקודש, כי 'שני גויים בבטןך וגו' ולאום מלאום יאמץ ורב יעבור צעיר', כי רק באופן זה שתוקדם מלכות עשו ושלטונו בעולם - יוכל לצאת לבסוף מלך המשיח ולתקן עולם במלכות ה'.

משום ריבוי התפילה - נולד עשו

בדומה לזה כותב גם רבינו ה'כתב סופר זיע"א, לפרש לשון הכתוב 'ויעתר יצחק', וכפי שהבאנו פירוש רש"י בזה שהוא לשון ריבוי תפילה, ומכאן יש ללמוד שלא ביקשו רק על בן אחד, כי זו היא תפילה רגילה ופשוטה ואין בה משום ריבוי, ואם אכן היו עושים כן היה נולד רק יעקב, [וכפי שכתב רש"י 'בראשית כה כו'] שהיה הוא ראשון ליצירה, אלא שביקשו על הולדת שני בנים, וכיון שהוסיפו והרבו לבקש על כן נולד גם עשו.

ואמנם מדברים אלו משמע כי תביעה יש כאן על יצחק ורבקה, אך ודאי יסוד האמונה הוא כי מסובב הסיבות סיבב כן בשלימות רצונו וידיעתו, וברצונו להביא לעולם הן את יעקב והן את עשו פעל כל זאת.

הטעם שהלכה רבקה אל שם ולא אל יצחק

המשלים את כל הביאורים הללו הם דברי רבינו האור החיים הקדוש שהבאנו כאן, המחבר את האוויר להיות אחד, כי שורשו של עשו הן מיצחק והן מרבקה, הן מפני תגבורת הדינים שביצחק והן בהידיבקות הרע בחלק בתואל ולבן שברבקה. וצורך גדול היה בלידתו כדי שיבוא יעקב שלם.

ומעתה מובן היטב מדוע דווקא רבקה היתה זו שהלכה לדרוש את ה', כי יצחק כבר השלים עצמו בהקריבו קרבן עולה, אולם רבקה כאם הדואגת ומסוככת על בניה טרחה לבקש שלא יצא ממנה בן מביש, וביקשה לדרוש כיצד לתקן את הדבר. לדבר זה - לא היתה מועילה נבואת נביא, והיא עצמה נביאה היתה, ולא נצרכה לנבואה, אלא לתורה והוראה, ומשום כך לא הלכה אצל יצחק, אלא לבית המדרש, מקום שממנו יוצאת הוראה, שמה משם תזכה לעצה בעבור עשו, שלא יהיה רשע כפי הנראה מטבעו עתה.

ועל כך נאמרה לה התשובה, 'ולאום מלאום - יאמץ'. אם רוצה אדם לשבר טבעו הרע ולזכות לבחינת יעקב, עליו להתאמץ בכל כוחו! אין זה מן הקלות לישיב בבית המדרש ולעסוק בתורה יומם ולילה, אך הבחירה נתונה ביד כל אדם אם ירצה להיות מחלק יעקב או מפסולת עשו, לעמוד ולהתייגע בכל כוחו כל ימי חייו, כי זה כל האדם.

הלא רבקה היתה עמוד החסד, ומסרה את נפשה בעבור יעקב בנה כדי שיקבל את הברכות, וקיבלה עליה את קללתו, והיאך ניתן לומר כי לא חשבה על טובת אחרים?

אכן התשובה הברורה היא, כי פחד נורא פקד את רבקה אימנו בבואה להתפלל על בנים. הלא ידעה כי אחות לבן הארמי היא ובת בתואל, וחששה מאוד מן השורש הרע שעלולים היו הללו להכניס בה. וכל תפילתה היתה כדי שיצא יעקב נקי ושלם, ולא ידבק בידו מאומה מזהמת עשו.

וכך כתב רבינו האור החיים הקדוש בפרשת ויגש (בראשית מז ל), "כי הצדיקים יותר יחפצו בהעדר הבן בהיותו בן מביש".

על כך היתה תפילתה של רבקה, בגודל חששה מי יודע מה יצא מזרעה. והרי ידעה כי מאברהם יצא ישמעאל מלבד יצחק, ובפרט בהיותה נביאה ידעה כי עתיד להיוולד לה בן רשע מלבד יעקב הצדיק, ודאגה מאוד שלא ישפיע הרשע על הצדיק כלל.

בקשת רבקה מאת ה' - דרך להצלחת בנה

משום כך, כאשר כבר הושיעה ה' ונפקדה בזרע, לא הוצרכה לילך אצל יצחק לבקש עצה, כי כאמור היתה היא עצמה נביאה וידעה כי שני בנים בבטנה, יעקב ועשו, אלא הלכה לבית מדרשו של שם כדי לחקור ולבקש אחר הדרך הראויה בעת הזאת, כיצד תוכל לפעול בענין זה שלא יהא לה כאב גדול כל כך בהיות לה בן מביש, וליצחק אבינו עצמו לא הלכה, שהרי

שורשו של עשו הן מיצחק והן מרבקה, הן מפני תגבורת הדינים שביצחק והן בהידיבקות הרע בחלק בתואל ולבן שברבקה. וצורך גדול היה בלידתו כדי שיבוא יעקב שלם

זו היא גופא מידתו הגדולה להתפלל אל ה' יתברך בלי שום נגיעות, ולהקריב קרבן עולה שהוא סמל ההכנעה וקבלת הדין, אך רבקה לא היתה במדרגה זו, ובפרט משום שפחדה שהיא היא האשמה בדבר ומחמתה נולד עשו.

מדוע לא הועילה תפילת האבות הקדושים?

ויש לשאול, מדוע באמת לא הועילה תפילה, ונולד עשו מרבקה? הכיצד יתכן שנעשה נס ונפעלה ישועה בעבור לידת רשע? הרי כל תפילתו של יצחק בעבור רבקה היתה, ותפילת רבקה עיקרה כדי שיוולד יעקב הצדיק ממנה, ומדוע לא נתקבלה בקשתם הטהורה? אכן לפי מה שנתבאר מדברי האור החיים הקדוש יש לפרש, כי לא יתכן שיצא עשו מאשה אחרת, שהרי עשו הוא פסולת הגבורה הבאה מצד יצחק, וכבר נתחבט העולם כמה התחבטויות עד שנולד יצחק מאברהם ושרה, ועדיין לא הופרד הרע לגמרי, ומאידך שייך עשו אל לבן ובתואל, ושני המהלכים נתחברו יחד ביצחק ורבקה, הן הפרשת פסולת הדין לכלות כל הרשעה כעשן למען לא תפריע לקדושה, והן דביקותה בחלק לבן ובתואל, אשר בזה לא היתה נפרדת לגמרי מחלקו של יעקב. ומשום כך מוכרח היה שיוולד עשו דווקא מיצחק ורבקה כמו יעקב, אלא שנתקבלה תפילת אבותינו הקדושים להוליד את יעקב כולו בקדושה ללא שום סיג ופגם, שהיתה מיטתו שלימה ואין בשבטיו כושל, ובזה יכולים ישראל לעמוד מול כח הרע שבעולם ולהתגבר עליו.

אהבת יצחק לעשו - בהיותו משורשו

ואמנם גם מה שאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, הועיל לדורות כדי שיצאו ממנו הגרים הקדושים,

המדרגה הראשונה, היא צדיק טוב לו, שתמיד רואה רק טוב. וזוהי מדרגת צדיק בן צדיק, כי מאחר ואף הגוף עצמו קדוש, אינו רואה את הרע במעשי ה'. והמדרגה השנייה היא צדיק ורע לו, שאינו מקבל הרע כאילו היה טוב, וזוהי מדרגת צדיק בן רשע.

והנה כאמור, המדרגה הראשונה היתה תפילתו של יצחק אבינו שהיה צדיק בן צדיק, ולא סבר כי בעבורו עדיפה דרך זו על פני חברתה, אלא שבעבור אשתו ביקש את הטוב הנראה שיהיה בעבורה, על כן עמד לנוכח אשתו וביקש שתזכה לפרי בטן. ומשום כך הועילה תפילתו שיצא צדיק כיעקב אבינו מחלציו, ואילו עשו נולד מחמת תפילת רבקה, שהיתה תפילתה עבור עצמה, ולא ראתה את הטוב בדבר הרע.

אלו הם דברי הרה"ק מראדוויל.

תיקון כח הגבורה

רבינו האור החיים הקדוש בפרשתנו (בראשית כה כ) האריך אף הוא בזה, וכפי שהבאנו כי נכתב הפסוק שהיתה רבקה אחות לבן הארמי כדי ללמד עליה זכות שיצא ממנה בן רשע, ועל כן אמר הכתוב כי יצא עשו מחמת היותו דומה לאחי האם (ראה בבא בתרא קי.). וכן לאביה, ולא משורש רבקה הצדקת.

ויותר מכך כותב רבינו בהמשך הפרשה (להלן כז יג), כי טעם אהבת רבקה היתירה ליעקב היה מפני שעיני כל היו מביטים בה בצער על בן זה שיצא ממנה, וסברו כי יצחק בוודאי צדיק מפורסם הוא ובן אברהם, ומן הסתם מחמת שאין רבקה צדקת כיצחק חלילה לכן יצא ממעיה בן רשע. אמנם דרך העולם כי טבע האדם לאהוב את הדומה לו, על כן באהבת רבקה ליעקב ולא לעשו גילתה כי באמת טבעה טוב, ולא בגללה נולד עשו.

ומפרש רבינו שם את הטעם האמיתי להולדת עשו וז"ל: "גם יש סוד בדבר כיודע ליודעי חן, כי הוא זוהמת הקדושה אחר צירופה באש הגבורה שבבחינת יצחק אבינו, והבן".

ומה שכתב כי נולד עשו מחמת היות רבקה אחות לבן, ביאר כי אין הכוונה שטעם זה לבדו היה סיבה ללידתו, כי באמת רבקה זכה היתה מכל פגם ולא היתה שייכת כלל לטומאת לבן ובתואל. אלא שבהיות רבקה אחות לבן, על כן מצא חלק הרע שבגבורה מקום להתגדר בו, ובזה נתפרדה הזוהמה מן הקדושה, למען לא תשכון כלל ביעקב ובזרעו.

תפילת רבקה - עבור זרעה

על פי הדברים האלה, נוכל ליישב את אשר הקדמוני מדוע הלכה רבקה לדרוש את ה' בהריונה ולא הקדימה תפילה לדבר, וכן מפני מה נתקבלה בקשתה דווקא בזכות יצחק בעלה, ולא בזכות עצמה בהיותה מוסרת נפש להתבדל מטומאת בני מקומה כשושנה בין החוחים. וזאת היפך מה שמצינו אצל שאר צדיקים, כדוגמת אבא חלקיה, שקדמה תפילת אשתו להתקבל קודם לתפילתו, עם היותו בעל זכות אבות.

אך עתה נבין היטב, כי ראשית כל חילוק פשוט יש בדבר, שכן תפילת אבא חלקיה ואשתו היו אך ורק למען הכלל ולא למען עצמם, וכתפילת חוני המעגל בעבור בני דורו; וכן תפילת יצחק בעלה הרי למענה היתה, כי הוא עצמו לא היה עקר ויכל להיפקד מאחרת, ורק בעבורה התפלל, וגם הקריב קרבן עולה לאות וסימן על כך שכל כוונתו לשמים. לכן קדמו תפילות אלו במעלתן, בהיותן על דרך 'המתפלל על חבריו - נענה תחילה'.

דאגת הצדיקים על כשרות בניהם

אכן, ודאי אין די בדברים אלו. שכן יקשה עד מאוד, האם נוכל לומר על רבקה הצדקת שכל כוונתה היתה למען תועלתה האישית ולא נתכוונה בעבור אחרים? האם לא כללה בתפילתה גם את טובת יצחק אבינו?